

Egyházi büntetések Orbaiszéken a 18. században

(Kivonat)

Az Orbaiszéki egyházi levéltár vizitációs jegyzőkönyvei 1677-tel kezdődően maradtak fenn, de a megörökített egyházi büntetések skálája a 18. század végére válik a legszélesebbé. Az erdélyi zsinati határozatok feldolgozása előtt nem könnyű azonosítani a helyi sajátosságokat, de ismeretes, hogy bár a jogelveket itt fektették le, a gyakorlatba ültetés a helyi egyházi törvénykezéstől függött. A dolgozat egyelőre csak a vallási néprajz számára értékes adatokra koncentrál, ezek többek között azt mutatják, hogy a vizsgált periódusban az egyházjognak nem sikerült maga alá rendelnie a helyi szokásjogot.

Bevezetés

JUHÁSZ István professzor, az erdélyi református egyházak avatott ismerője már a negyvenes évek elején végigjárta Orbaiszékét és feltérképezte a kovásznai egyház tulajdonát képező egyházi vizitációs jegyzőkönyveket. Ismertető beszámolójában megemlíti, hogy hány ilyen jellegű jegyzőkönyv maradt meg, és mi az, amire ugyan emlékeznek a papok, de az idők során eltűnt.

Az Orbaiszéki egyházmegyei levéltár anyagának a feldolgozása sokévi munkát igényel, ez a tanulmány csak vallási néprajzi megfigyelések kutatását vállalja. A feldolgozó munka eredményességét nehezíti az is, hogy az erdélyi zsinati végzések anyaga még nagyrészt kiadatlan, így nehéz tisztázni a helyi specifikumot és kiválasztani a jellegzetes népi vallásossági formákat is.

Bár az első jegyzőkönyv 1677-ből származik, a dolgozat a 18. századi anyagra koncent-

rál, mivel ekkorra válik vidékünkön árnyaltabbá az egyházi büntetések problémaköre. Kezdetben csak a káromkodást és a paráználkodást büntették, ám a tárgyalt periódusra már kiszélesedett a büntetendő vétkek listája, a káromkodások, szitkozódások, vallási tévelygések, ünneprontások, templomkerülések, mátkások és házastársak közti konfliktusok, kisebb lopási esetek is az egyházi felügyelet alá kerültek. A 18. századra az egyház a folyamatos megfigyelést, erkölcsirányítást is megszervezte már: 15 naponként összeültek a quindenális fórumon az egyházi törvényszék bírái, az emberek igazukat ezek közvetítésével kereshették. A falusi közfelfogás ekkorra már nagyvonalakban alkalmazkodott az egyházi és világi törvényszékek által diktált rendhez, kialakult a jól működő szelekción mechanizmus is az emberekben, tudták, hogy különböző jellegű bűnök esetében mikor melyik törvényszék az illetékes. A 18. század a néprajz számára azért is érdekes, mert ez már nem a vak hit százada, az emberek megmondják a véleményüket, amennyiben nem értenek az egyházi döntéssel egyet. Így hát megfigyelhető, miket vártak el Orbaiszék lakói az egyházi irányítástól.

Néhány szó az egyházi büntetések történetéről

Az erdélyi egyházak büntető jogának kezdetei homályba vesznek, az első fennmaradt vizitációs és vizsgálati jegyzőkönyvekben már a kialakult egyházi törvénykezés jeleit láthatjuk.

Az erdélyi országgyűlések jegyzőkönyveit, törvényeit, rendeleteit vizsgálva úgy tűnik, hogy az 1587-es kolozsvári országgyűlés határozataiban még az ispánok, bírók, vagyis a világi hatalmak feladatai közé tartozik a gonosztevők, káromkodók, vallástalanok büntetése (EOGyEml. III., 1877, 231–232.).

Az 1614-es medgyesi országgyűlés 3. törvénycikke már szabad kezét ad az egyházaknak is az egyházi jellegű vétkek felismerésében és büntetésében: „Az ecclesiasticus ordo mint-hogy jobb példaadással, nemcsak tanítással oktatja jóságos cselekedetekre az hallgatókat, gyakor visitációkkal az püspekek, seniorok, kiki

mind az ő szokott vallásában recepta religióján valókat mindenütt ez országban szabadon visitálhassák, fogatkozásokat reformálhassák, és jókot is jobbítani, és az vétkesekert érdemek szerint való büntetéssel, minden erejekkel, hasznos, jószágos és dícséretes cselekedetekre indítsák.” (EOGYEmI. VI., 413.)

Az egyházi büntetések egyik leggyakoribb formáját, az eklézsiakövetést először 1631-ből említi az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár, Marosvásárhelyről.

Orbaiszék első fennmaradt vizitációs jegyzőkönyve 1677-ből származik, de ebben néhány, korábbi egyházi jegyzőkönyvbe bevezetett büntetésre is hivatkoznak. Ebből azt gyaníthatjuk, hogy a komolyabb püspöki vizitációk alkalmával e kis egyházmegyében is ugyanúgy korán átvette az egyház az irányító- és büntető szerepkörét, mint a nagyobb egyházmegyékben.

A bűn felfedése és a vizitátor urak elé való terjesztése az egyháztanácsra tartozott, és a büntetés nemét az egyházi törvényszék jelenlévő tagjai határozták meg. A súlyosabb bűnök esetében a vádlott ügyvédet fogadhatott, akárcsak a világi perrendtartás esetében. Igazának kivizsgálására ilyen esetekben az egyházi törvényszék is elrendelte a tanúkihallgatást.

Az egyházi törvénykezés elvi formáit a zsinatok végzéseiben szögezték le az egyházatyák, a gyakorlati kivitelezés viszont helyi, belső törvénykezésre maradt.

Hogy a belső törvénykezésnek milyen formái alakultak ki, arra jó példa az az 1700-as háromszéki törvénytár, amely a legrégebbi vizitációs jegyzőkönyvben maradt fenn. E törvénytár, amely alapján az eklézsia „dirigal es divinal”, a következő vétkeket sorolja fel: az egyház vagyónának közömbös kezelése, elhanyagolása, károsítása, az egyházfik ellen irányuló bármilyen rosszindulat vagy tolvajlás, a templombeli székek illegális elfoglalása és az ezek fölötti veszekedések, paráznaság, mátkások közti perlekedés vagy válás, házastársak közti konfliktusok és válások, házasságtörések, az egyház bármely tagja ellen irányuló verés, vérontás vagy szitok, vallástalanság stb. Ezeknek büntetése természetesen esetenként változott, a háromszéki papság

csak a fontosabb pénzbüntetések nagyságát szabta meg: „Az Sz. Széken valo nagyob poena flo. 200. A Simplex flo. 24. A major Contumelia flo. 12. A duplex major flo. 24. Minor Contumelia flo. 3. Duplex minor flo. 6. Simplex minor flo. 1. Den. 50”

Az egyházi törvényszék egyaránt felelőségre vont nemeset és katonát, jobbágyot és zselért. A társadalmi rétegekkel szemben alkalmazott büntetések persze valamelyest változtak: a nemesekkel szemben gyakoribb volt a pénzbírság, a jobbágyokat néha kegyetlenül elverték, velük szemben a pénzbüntetés kisebb volt. Mégis a világi törvényszékek büntetéseihez képest, az egyházi törvényszékek bírálatai igazságosabbak voltak (tudjuk, hogy a Tripartitum szerint jobbágy nemeset nem vádolhatott; az egyházi törvényszéken sem indíthatott ugyan keresetet ellene, viszont az egyházi ügyész nyugodtan vádolhatta a nemeset a jobbágya ellen elkövetett vétkeiért, mivel ezekkel a vétkekkel áttételesen az egyházat megbántotta).

Az 1614-es engedményt követően tehát az egyház zavartalanul folytathatta a kisebb bűnök büntetését, nagyobb vétkek esetében viszont köteles volt a bűnöst a világi hatóságok kezére bocsátani, ahol a büntetések kevésbé elnézőek voltak.

II. József, a felvilágosult abszolutista uralkodó, attól való félelmében, hogy az egyházak büntető eljárásaiba nehezebb a betekintés és az uralkodói beleszólás, több rendeletben próbálta korlátozni az egyházak büntető jogát. 1786-os rendeletében meghagyja a Guberniumnak, hogy az értesítse az egyházak előljáróit az uralkodói döntésről. A Gubernium 1116-os körrendelete így szól: „Tapasztaltatott, hogy némely Lelki Pásztorok a magok Halgatojokat a Vallásra tartozó kötelességek(ne)k el mulatásáért pénzel és egyéb corporalis büntetésekkel szoktak meg büntetni, hogy azert ennek utánna ezen felséges normálék által meg tiltatott rendeletlenség el forditassék, tehát az Erdélyi K. Gubernium minden tölle függő politicus Tisztviselők(ne)k, ugy közönségesen a Catholikus, Unitus és nem unitus Clerusnak és a több recepta Religiok Elöljáróinak egy Circularis által parantsolja meg, hogy a Lelki Pásztorok akár mitsoda vallásuak legye-

nek, tsupán csak a Lélekre tartozó intésekkel és büntetésekkel éljen(e)k, az olyan büntetések-(ne)k irrogatioját pedig, melyek vagy pénz fizetésbe, vagy a testnek szenvedésébe állanak, vagy pedig valamely közönséges gyalázzattal volnának össze kötötte, leg terheőbb responsabilitas alatt magokat ne vendicállyák, hanem in Casus, ha a tetelre tartozó büntetések, vagy respective a hűtölésen tett intések gyümöltsetlenek és haszon nélkül valok volnának, vagy valamely közönséges botránkozás adná elő magát, az Hellységbeli Politicus Tisztviselők jelentsék, és az igazítást onnan várják.” (SÁLvt., F. 13., 19 verso – 20.) Ugyanezen évben külön circularisban rendelkezik a templomi helyek fölötti vitákról is. Ez is lényegesen beleszólt az egyház „magánügyeibe”: „Ehez képest azért a Mlgs. Urak(na)k az Urak(na)k és K(e)g(y)e(l)(me)dnek intimalni kívánta Consistoriumunk, hogy a magok vigyázása alá bízott Tractusnak minden Eklésiába az Egyházi Szolgák(na)k predikálló Székből esendő közönséges kihirdetések által minden Halgatok(na)k tudtára adassék, hogy ha kik közüllök ennekutánna az afféle versengésekre vetemedni nem áttallanak, azok ellen nem tsak az Ek(lesi)ai fenytékek mint eddig, hanem a külső Magistratus ereje által folytatandó Fiscalis actioés az azt követő büntetés által fog animadvertaltatni (SÁLvt., F. 13., 20 verso – 21.) Egy következő rendelet már arra vállalkozik, hogy konkrétan leszögezze, milyen esetekben büntethet az egyház. Ebből azt láthatjuk, hogy a kalapos király elképzelése szerint az egyházi törvényszék kizárólag csak a papok és oskolamesterek vétkeire, és a vallási tévelygőkre szabhat ki büntetéseket.

A kalapos király tehát szigorúan megbolázta az egyházak büntetőjogát. Rendeletei viszont nem maradtak sokáig érvényben, mert 1790-ben bekövetkezett halálát követően a református egyházi zsinatok megújult erővel adják utasításba, hogy hogyan bonyolítsák le az egyházatyák az ekléziakövetéseket és más egyházi büntetéseket. Az 1791-es küüllővári zsinat végzése a következő: „A házassági kötélbe nem lévő Személyek egyszeri botránkoztatásokért kövessenek Ekklesiát az helységbe lévő Consis-

torium előtt, vasárnap nap délelőtt, oly modal, hogy a Pap a Templomba az előtt ki jelentse, és akik(ne)k tetszik a Consistoriumi Házba jelen lenni azokat tudosítsa. De ha az illyenek egybe kelnek és egy törvénytelen testi közösüléseket Törvényes Házassággal fel váltják a Lakodalmi Gyülekezet előtt is reconcilialhatnak, minekelőtte össze esküdnének. A kik másodsor, anyivalis inkább többször botránkoztatnak, azok a Templomba vasárnapi napon kövessenek Eklésiát. A Nős Paráznák pedig egy hét alatt a Templom ajtajába fel járván, ugyan a Templomba Vasárnap reggeli Isteni Tisztelet végén ha többször bűnhődnek valamennyiszer történik, annyi hetek alatt állanak Isteni Tisztelet óráin a Templom ajtajába, és azután való Vasárnap kövessenek Ekklesiát. A Papok a meg dorgálást azok(na)k bűnök mekkoraságához mérten szabják. A kik el vállalás végett alkalmatosságával hit meg szegésért Itéltetnek az Ekl(esi)a követésre a Sz. Szék színén véghez vihetik.” (SÁLvt., F. 13., 35. verso)

Az orbaiszéki vizitációs jegyzőkönyvek tanulsága szerint e vidéken a 18. század legvégén és 19. század legelején volt a legszélesebb az egyházi büntetések skálája, ezek után fokozatos visszaszorulásnak lehetünk a tanúi. A 19. század második felében már csak a paráznaságot büntetik pénz- vagy ekléziakövetés bírságával, de ez is egyre ritkább büntetésmóddá válik. Fokozatos visszaszorulásának útja és módja jól követhető: a nagyobb helységekből korábban kiszorul az egyházak büntető szokása, a hagyományörzőbb falusi közösségekben még tovább él a 19. század végéig. A 20. században az egyház már nem gyakorolja Orbaiszéken a testi-, pénzbeli- vagy megszegyenítő büntetéseket, helyüket a közösségi megszólás, kiközösítés vagy egyszerű kipletykálás veszi át, ez a népiesült forma a vidékünkön még napjainkban is jól nyomon követhető.

Az ekléziakövetés

A 18. századi büntetések egyik leggyakoribb formája az ekléziakövetés volt. Ez egy megszegyenítésen alapuló büntetőeljárás volt: a bűnös vétkezése által megsértette egyháza minden tagját, papját és személyesen az Istent, tehát

e bűnért az ekléziát meg kellett követnie, vagyis bocsánatért kellett esedeznie. A reformátusok ekléziakövetése nyilvános bűnbánási forma volt. A bűn nyilvános megvallása előtt, a vezeklési periódusban a vétkes nem léphette át a templom küszöbét; kirekesztett volt, aki nem gyalázhatta jelenlétével a szent hely tisztaságát. Mivel a templom ajtajában kellett az istentisztelet órája alatt állnia, az egész gyülekezet tudomást szerzett bűnösségéről. A vezeklési periódus hosszúsága – amint a küüllővári zsinat végzéséből láthattuk – a bűn súlyosságától függött. Ha a kiszabott vezeklési periódus letelte előtt átlépte a templom küszöbét, ezzel súlyosbította vétkét, így például 1728-ban a papolci BEDE László: „Tudván mind Deliberative, mind per tedilem documentative magat excommunicatus(na)k lenni megis contumacia ductus vasarnapi reggeli cultuson in Contemptum juris divini et humani be jöven a Templomban botrankozast tett, duplex major Contumelian vagyonerette.” (O. Em. Lvt., II 3, 206.)

Az ekléziakövetés ritkán volt magában álló büntetésmód, legtöbbször pénzbírsággal vagy testi fenytéssel együtt alkalmazták. Ekléziakövetéssel leggyakrabban a paráznaságot büntették. A „parázna” szó jelentésmezeje régen sokkal gazdagabb volt, mint napjainkban: ide sorolták a következő eseteket: a lányok házasság előtti nemi próbáit (guzsalyoskodását), a házasságon kívüli nemi életet, a kicsapongást, a kurválkodást, a házasságtörést (ezt a korabeli nyelvhasználatban nős paráznasággként emlegették, akár a nő volt a házasságtörő, akár a férfi), a „fattyúvetést” és a vadházasságot.

A fiatalok nemi próbálkozásai fölött nem hunyt ugyan szemet az egyház, de ezekkel szemben volt a legelnézőbb. A népi szokásjog megengedte a fiatal szerelmeseknek, hogy egymással házassági próbát tegyenek, így a fiú szerelmésével együtt hálhatott. Ezt az együttálást nevezte a régi falu guzsalyoskodásnak. E szerelmi összebújás a vizitációs jegyzőkönyvek tanúsága szerint minden orbaiszéki helységben ismert volt, nevét valószínűleg a fonóházi mulatozás utáni összebújásból kapta. A presbitérium listára jegyezte azoknak a nevét, akik guzsalyoskodtak,

és évente a minor Contumeliát, vagyis a kis pénzbüntetést róttá a „fajtalankodó” fiatalokra. A szigor látszatáért minden esztendőben megígérték az ifjúságnak, hogy ha bűnűktől el nem állnak, szigorítani fogják a büntetést, ennek ellenére a 18. század folyamán mindvégig e kis pénzbüntetés marad szokásban. Az ekléziakövetésre csak abban az esetben került sor, amennyiben a leány a szerelmi játszadozás miatt terhes lett. Ez már csalhatatlan, letagadhatatlan jele volt a házasság előtti nemi életnek. A lányt ilyenkor törvényre idézték, ő megvallotta, hogy a bűnt kivel követte el, és büntársával együtt kellett bocsánatért esedeznie. Csak a nyilvános bocsánatkérést követően házasondhattak össze a fiatalok. A házasságtörést megelőző ekléziakövetés nagy szégyennek számított. 1797-ben például a tamásfalvi SÓS Annis teherbe esett, és hogy magát az ekléziakövetés szégyenétől megszabadítsa, római katolikus hitre akart áttérni. Az egyháztanács átlát a szitán, mivel a lány teherbe eséséig templomjáró református volt; ezért ítéletük a következő: „az ilyen hitben volt tántorgásáért megdorgáltassék, Ecclesiát kövessen, és az általt megtisztulván, légyen álhathatos, ha pd. a Romai Hitre akar általt menni ugy menjen akkor mint tiszta személy.” (O. Em. Lvt., II 6, 21.) Pár esztendővel később, a 19. század elején már az is gyakori eset lesz, hogy oláh pappal eskettetik össze magukat a fiatal szerelmesek, hogy az egyházi fenytéktől megszabadulhassanak (O. Em. Lvt, II 6, 126.).

A kicsapongó, egyszerre több embert magához járató fiatal lányokat és legényeket már súlyosabb büntetésnek vetették alá. Az ilyen, rossz hírben álló nőket féltékenyen követte a falu népe, ha valakivel a házba bezárkózott vagy elvonult, nyilvánvaló bűnén mindenki rajtafogni igyekezett. Nem volt ritka az olyan eset, hogy a falu jó híre fölött örökődő tizedesek rátörték az ajtót a fajtalankodókra, hogy ezáltal is biztos jelt kapjanak a bűnről. Akire így sikerült rábizonyítani a vétkét, azt az egyház szigorúan kizárta a soraiból és a világi hatóságok kezére bocsátotta. Itt nyerte el méltó büntetését, a kipellengérezést, kalodába tevést, a hóhér általi megseprűzést vagy a falu területéről való kikergetést. Akit az egyház

kirekesztett a soraiból, azt a falu is elutasította. 1734-ben például LÁSZLÓ Mihályné GÁL Suska papolci asszony ellen válási keresetet ad be férje. E válási perből láthatjuk, hogyan örködött a bűnösök fölött a falu, és hogyan bűnhődtek azok, kik a nyilvánvaló bűnösökkel társalkodtak: „mind felesleges ferfiakat, mind ifju legenyeket indiscriminam ejjel nappal magához jártatott vellek minden tisztatalan conversatiot tartott nemellyekkel etszakanak idein edgyütt talaltavan ugy mint elsőben hazas ferfi UVEGES Györgyvel mind kettő akkor meg fogattatott, az utan ifju legyen (!) MIKOLA Ferenczel suspecta noctis Tempore ejfel utan ketten a maga hazaban be zarkosztak tüzet be takartak negy bizonsag ugyan akkor veven eszre a dolgott rajok mentenek halgatozvan agy ropogast hallottanak es a hazba be menven rajok LASZLO Mihalynet ekkoris azok az emberek meg fogtak es a Dominale Forumon törvénye leven meg tsapattatarra iteltetett. Egy hazas ember hozzaja valo jarasaert homlokon vagattatott.” (O. Em. Lvt., I 3, 31 verso – 32.)

Orbaiszéken nagyon sokan vádoltattak a házasságtörés vétkével. A házasságtörések zöme válással végződött, így ezek a bűnök főképpen a vizsgálati jegyzőkönyvekben találhatók. A válások 60 %-ának ez az oka, és esztendőnként 6–10 válás van az írt periódusban Orbaiszéken.

A házasságtörés büntetése a megvesszőzés férfiak esetén és a megkorbácsolás asszonyok esetén.

A szidalmazás, szitkozódás esetén szintén ekléziát kellett a szidalmazónak követnie, emellett pedig a szidalmazott, rágalmazott félnek kártérítést kellett – amint ezt majd később a pénzbeli büntetéseknél látni fogjuk – fizetnie. Ilyenkor a megsértett féltől is a gyülekezet előtt bocsánatot kellett kérnie.

A sértegetések, szitkozódások, káromkodások egész tárházai az orbaiszéki vizitációs jegyzőkönyvek. A bevádoltak zöme adtával, teremtetével káromkodik, a szidalmazások legtöbbször nők esetében a „boszorkányos kurva”, a hunczfut. Ez utóbbi szó régen olyan megrovó erejű volt, hogy egész becsületsértési perek gyűrűzték ki a hunczfuttal való szidalmazásból.

Ekléziakövetéssel kellett bűnhődnie annak is, aki elsőbbségűzésbe keveredett. A régi templomokban mindenkinek megvolt a jól meghatározott ülő- vagy állóhelye. A helyeket a vizitációk alkalmával jelölték ki, és nem egy esetben adásvétel, csere vagy öröklés tárgya volt egy-egy templomi ülőhely. Az egyházi nyelvhasználat szerint elsőbbségűzésnek nevezték azt az esetet, amelynek során valaki nem a maga székébe ült, hanem egy „magasabb” társadalmi kategóriába tartozó egyén helyét foglalta el. Ez annak a jele volt, hogy nem elégszik meg saját társadalmi helyzetével, többre vágyik, mint amennyit sorsa neki predestinált, tehát a lázadással az ekléziát megbotránkoztatta, és a templomi szent helyen belül veszekedést provokált. Így például a zabolai HADNAGY Ágnes 1797-ben ekléziakövetéssel és harminc korbácsolással büntették meg, mert „a Templomban az elsőség üzés által a csendességet meg háborította, Czigányhoz ment Leányát a Templomban az első helyre ültette, Papot, Mestert, Megye Birot és az egész Consistoriumot motskos, utálatos, és itt ki nem irható szokkal meg gyalázta, mostan pedig tudván tselekedetit, a Visitáció elől el ment.” (O. Em. Lvt., II 6, 24–25.)

Szintén egyházi botránkoztatásnak számított az is, ha valaki ünnepnapokon vagy vasárnapokon táncolt, mulatott vagy egyszerűen munkával töltötte el a napot és ezáltal elmulatta az istentiszteleten való kötelező részvételt. Ez a ma már egyszerűnek, mindennapinak tűnő mulasztás régen nagyon nagy bűnnek számított, büntetése a felvilágosodás eszmevilágának térhódításával egyidőben egyre nőtt. Az ekléziakövetés mellett a leggyakrabban kirótt pénzbüntetés az ilyen esetekben a duplex major contumelia, vagyis a nagy egyházi büntetés.

A 18. század folyamán még éltek a „boszorkányos praktikák”, valódi boszorkányperekéről is beszámolnak a vizitációs jegyzőkönyvek. Ezen utóbbiaknak a büntetése mindig a világi hatalmakhöz tevődött át, tehát súlyos testi fenyítés vagy egyenesen börtön volt. Az enyhébb babonáknak, varázslásoknak viszont az egyház szabott végső büntetési formát, így ezek közt mindennapi volt a pálcázással összekötött eklé-

zsiakövetés. Az 1797-es vizitáció például a tamásfalvi NYÁGULY Bálintot, aki „ki adatvan azzal, hogy a Kovásznai Akasztófára felakasztott Emper Nadrágjának talpalóját el vette, holmi babonás orvosság végett, mellyet magais meg vallott: ítéltetett hogy az Ecclesiát meg kövesse, s hogy többé ilyen utálatos tselekedetre ne vete-medjen 12 páltza ütessel büntetődjék absolváltott.” (O. Em. Lvt., II 6, 21.)

Részegekedők, kisebb tolvajlásba merülők úgyszintén pálczással összekötött eklézsia-követésre ítéltettek.

Mivel ebben a korszakban a tönkrement, válással végződő házasságok mindenike elsősorban azért bomlott fel, mert szerelem nélküli, szülők által ítéltetett házasságokat kötöttek a fiatalok, az egyház a 18. század végére eklézsia-követéssel kezdi büntetni azokat a szülőket is, akik gyermeküket házasságra erőltetik. Így próbálják kicsidenként kiszorítani azokat a házasságkötéseket, amelyek csak a vagyon kézben tartását célozzák. Ugyanezért kezdtek felfigyelni a vérfertőző házasságokra is.

A vizsgált 18. század folyamán az eklézsia-követések skálája bővült: míg a korai 1677-tel kezdődő jegyzőkönyvben még csak a káromkodást és a paráznságot büntették e megszégyenítő bocsánatkéréssel, addig a 18. század végére már jóformán minden véték büntetése eklézsia-követés.

A kényszerséta

Az eklézsia-követés mellett is volt komoly megszégyenítő erővel bíró büntetésmód Orbaiszéken. A kényszersétát többnyire kisebb lopások esetében alkalmazták. Ha valakit ilyen kisebb vétékkel vádoltak, az illető a nyakába kellett, hogy vegye az ellopott tárgyat, és így kísérte a tisztség végig a falun. A sétát általában hétköznapon végrehajtott eklézsia-követés követte.

Az orbaiszéki vizitációs jegyzőkönyvek két esetben tesznek említést a falu közti kényszersétáról: 1797-ben a kőrösi CSOMA Istvánné kihérített kenderfonalat lop, és a motringgal a nyakában kell a falu törvényszékén megjelennie (O. Em. Lvt., II 6). Hasonló büntetésben részesül az a férfiember, aki bárányt lop egyik szomszédjától: a

báránnyal a nyakában, a tisztség kísérete mellett kell a falun végighaladnia (O. Em. Lvt., II 6).

A veréssel való fenytítés

A veréssel való fenytésmód igen korai eredetű és egyike volt a legelfogadottabb büntető eljárásoknak évszázadokon keresztül. Az egyházi törvényszékeknek is egyik legelfogadottabb büntetése volt mindvégig. Úgy tűnik, hogy a 18. század folyamán ennek is nőtt közkedveltsége, és a pénzbírság mellett egyik leggyakoribb formájává vált az egyházi büntetéseknek. A „mocskos munkát”, vagyis a verést magát már nem az egyházi előjárók végezték, hanem a helyi tisztség, ők váltak az egyháznak is a végrehajtó hatalmává.

A veréssel büntetett vétkek egyik legfontosabbika a tolvajlás vagy kisebb lopás volt. 1797-ben például a kőrösi CSOMA Istvánné rajtafozták, hogy egy darab kenderfonalat lopott. Ezért eklézsia-t kellett követnie, és ezen kívül 15 korbácscsapásra is ítéltetett (O. Em. Lvt., II 6, 39.).

Amennyiben a bűnös többször is visszaesett bűnébe, és ezzel „lopásra való hajlandósága” bebizonyosodott, a büntetés is súlyosbodott. Ugyanezen évben, 1797-ben a teleki ZAKARIÁS Józsefné BITAI Éva részegekedése miatt gyakori lopásokba keveredett, ezért az ellene hozott egyházi ítélet szerint „Ítéltetett 25 korbács tsapásokra, azután Ecclát kövessen és ha tovább folytatja, Competens Tisztnek adatik.” (O. Em. Lvt., II 6, 39.)

A paráznsággal vádoltatott asszonyok közül annak súlyosbodott veréssel a büntetése, aki visszaeső bűnös volt vagy aki az egyházi fenytéstől való félelmében megszökött a Vizitáció törvényszéke elől. 1797-ben a zabolai vizitáció alkalmával „JEREMIÁS Susa meg bitangozott Személy Ecclésia követésre ítéltetett, hogy pd. a Visitatio elől el futott el bútt 12 Korbács ütést szenvedjen.” (O. Em. Lvt., II 6, 24.)

Súlyosbodott a büntetés akkor is, amikor a vétkező paráznát egyszerű eklézsia-követésre ítélték és ő azt késlekedett végrehajtani. A cofalvi HUSZÁR Sárát például ezért a vétékért 25 korbácscsapásra kárhoztatták (O. Em. Lvt., II 6, 8.).

A káromkodónak és az egyházi szentségek elhanyagolójának a büntetése évenként nagy változottságot mutatott. A kemény pénzbüntetés mellett egyik igen gyakori eset volt a verés. 1797-ben a pákói JÁNÓ Andrást, aki részegeskedésében nem állotta káromkodni, 15 pálcaütésre és ekléziakövetésre ítélik, azzal a megjegyzéssel, hogy „ha ezzel magát nem jobbitja, a Szent Gyülekezettől végképp elrekesztetik s ha halála történnék a Keresztyéni tisztességes temetéstől meg fosztatik.” (O. Em. Lvt., II 6, 35–36.)

A 19. század legelejére egyre súlyosabbá válik az ünneprontás büntetése. Ez talán azzal magyarázható, hogy több helyen megjelennek a zsidózó vallás hívei, és elterjedőben van az ateizmus is. Az egyház próbálja tekintélyét megőrizni. 1802-ben a zabolai ünneprontókat, akik vasárnap erdőltek, már két órai rövid és 4 órai hosszú vason való elzárással büntetik (O. E. Lvt., II 6, 126.). Ez a büntetésmód azért is figyelemre méltó, mert korábban ennek a bűnnek is 25 korbács nők és 25 pálcaütés a férfiak esetében az ára.

A veréssel való büntetés gyakoribb volt a jobbágyok és ritkább a nemesek esetében. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy az egyház egyik fő jövedelemforrása volt a vétkezésekért kirótt pénzbüntetés. A nemes jobban tudott fizetni, és az egyház nem szívesen szalasztotta el az adódó lehetőségeit. A papolci MITZI Miklós cigányt például, mivel fizetéképtelen volt, 25 pálcaütésre ítélte a vizitáció az egyszerű szidalmazás, rágalmozás vétkéért. Ugyanezt a bűnt, amennyiben nemes követte el, 12 vagy 24 forint pénzbírsággal büntették (O. Em. Lvt., II 6, 93.).

Az idézett példákban láthatjuk, hogy a veréssel való büntetés gyakoribb volt a 18. század végén. Ennek ellenére a korábbi vizitációs és vizsgálati jegyzőkönyvek anyagából sem hiányzik az ilyen jellegű ítélet, de ezekről – mivel a világi tiszttség hajtotta az ítéletet végre – csak utalásszerű feljegyzések vannak. 1735-ben egy zabolai káromkodó és szitkozódó férfi büntetését „corporaliter” kapja meg, egy pávai parázna asszony pedig vétkéért „megsapattatott” 1732-ben (O. Em. Lvt., II 3, 254. old., és I 3, 22.).

A megpellengézés

VAJNA Károly könyvéből tudjuk, hogy a pellengér vagy szégyenoszlop „a mely rendszert a piacon, néha a községházának udvarán vagy a czinteremben állott, többnyire kőből építve, a megbecstelenítő büntetések jelképe volt. A megszégyenítő büntetések közül tehát azok, a melyek egyszersmind megbecstelenítő hatásuk lévén, a hóhér által hajtattak végre: a pellengér előtt történtek.” (VAJNA, 1907, II, 112.) A pellengézés a tárgyalat korszak elején gyakoribb volt, a 18. század végére csaknem teljesen kikopott a leírások szerint. A súlyosabb, szégyenteliblebb vétkek esetében alkalmazták, legtöbbször a visszaeső bűnösök esetében.

Míg annak, aki ekléziakövetésen ment át, vétke megbocsátatott, a kipellengérezettet csúfolta, megvetette a falu népe, bűnét mindenki felrótta. A kipellengérezettnak teljesen elveszett a becsülete: nem egy esetről tudunk, hogy tanúkihallgatáskor elvetették valakinek a tanúvallomását csak azért, mert kipellengérezett személy volt.

A leírásokból nem derül ki egészen pontosan, hogy milyen jellegű büntetéseket hajtottak végre a szégyenoszlop előtt.

A házasságtörők és nyilvánvaló paráználkák, amennyiben bűnük nyilvánosságra került, igen gyakran jutottak a pellengérré. 1732-ben egy pávai asszony, aki egy kovásznai „GASPAR Ferentz nevű Szarandokkal mani foste paráználkodott a magam házamnál mellyért hóhér keziben forgott meg perengerezetett tsapattatott” (O. E. Lvt, I 3, 22.), ezért a vétkéért válási keresetet ad be ellene a férje. Annak ellenére, hogy a válásokat a 18. században elég ritkán hagyta jóvá az egyházi törvényszék, a megpellengérezett személyektől azonnal elválasztották a házastársakat.

A fenti példából is látszik, hogy a pellengéren való büntetést Háromszéken is a hóhér hajtotta végre. A leírásokból úgy tűnik, hogy Háromszék területén nem tartottak külön hóhért, mert mindig a brassai hóhér megnevezés fordul elő.

A pellengérré került büntetést Orbaiszéken minden esetben valamilyen súlyos szexuális kicsapongásért rótták a bűnösre. Igen gyakori volt, hogy a kipellengérezettet véglegesen kire-

kesztették az egyházból, így halála után szamar-temetésben részesült.

A kalodába zárás

A szégyenoszlop mellett a másik, nagy megszegyenítő erővel bíró büntető eljárás Orbaiszéken is a kalodába tevés volt. A kaloda egy fából ácsolt zár volt, amelybe a büntetettnek a fejét, lábát vagy kezét bezárták. Mivel a kalodázás nyilvános helyen történt, az így megbüntetett ember ki volt téve a csúfondároskodó megjegyzéseknek, sokszor még a köpködés is megengedett volt.

A kalodázást is a 18. század elején használták, korszakunk végén már csak mint fenyegetőzési forma maradt meg, de nincs jele annak, hogy tényleg alkalmazták volna.

Akárcsak a kipellengérezett, a kalodába zárt egyént is megbélyegezte a falusi közvélemény. Orbaiszéken elég ritka büntetésmódnak számíthatott, egyetlen leírásban találjuk meg ennek az alkalmazását, a nyilvánvaló paráznság megbüntetéséért.

Ebben az 1732-es válási keresetben a pávai CSÁSZÁR Sámuelnét rajtafogták egy kalodussal való paráználkodáson. A kalodába zárás annál is indokoltabb volt, hogy az asszony a legmegvetettebb, társadalmi rangja alatti emberrel paráználkodott, ezért „a N. Szék hoher keze által való meg seprüztetesre ítélvén s meg Kalodázván igen keményen exemplariter meg is seprüztette.” (O. Em. Lvt, I 3, 23.)

A hóhér keze általi megseprüztetés az egyik legmegalázóbb büntetésmód volt a régi Háromszéken. Éppen ezért szerepel a legdurvább szitokként az, hogy „a hóhér seprüzze meg a valagod”, több becsületsértési perben.

A kalodába zárt vagy megpellengérezett kurvákat, nős paráznákat házastársuktól elválasztották és „ligába vetették”, vagyis minden további házasságra lépéstől keményen eltiltották. Az egyház ezt a haláláig szóló ligáztatást semmilyen körülmények közt nem bontotta fel, ezzel is tudtára adván az egész gyülekezetnek, hogy az így büntetett személy megjavíthatatlan és a jó keresztény ember távol kell, hogy tartsa magát tőle.

A pénzbírság

A testi büntetéseken kívül az egyház leginkább alkalmazott, mindvégig igen népszerű büntetőeljárása volt a pénzbírság.

Az 1700-as háromszéki egyházi büntetések jegyzéke erről számol be a legalaposabban, így megtudhatjuk, hogy: „XI. A matkasok közt valo Contentiokot, discendiakot az Ecclesia dirimalja. Ha nobilis persona léssen, a kitől el válik bosszuja flo. 12, ha hit volt köztök flo. 24. Ha alább valo személy i. e. Primipilus vagy Pixidarius flo. 6, ha hit volt köztök flo. 12. Ha Colonus flo. 3., ha hit volt köztök flo. 6. (. . .). XXI. Secularis Personák ha perelnek Revocationak onussa flo. 1. Indebita flo. 1 den 50. Idővetésig flo. 1. Tílalomnak terhe flo. 1.” (O. Em. Lvt., II 2)

Némely eseteknél tehát az egyházi felsőbb fórumok leszögeztek, hogy mekkora büntetést lehet a peres félre kiróni, más esetekben szabad kezet adnak a döntőbíróknak.

A legkisebb büntetés a fiatalságnak jár, amennyiben guzsalyoskodnak vagy amennyiben nem járnak rendesen az iskolába. 1728-ban az iskolába járást mellőző leányokat 2 susták büntetésre (O. Em. Lvt., II 3, 168.), 1715-ben a szörcei guzsalyoskodók pedig 3 forint büntetésre ítéltetnek (O. Em. Lvt., II 3, 24.).

Hasonlóan kis büntetés jár azoknak, akik vasárnap nem járnak ugyan templomba, de nem is dolgoznak otthon komolyabban. 1715-ben a cofalvi férfiakat, akik vasárnap halásztak, 3 forint büntetés lefizetésével sújtják. Azokat, akik visszaeső bűnösök, tehát következetesen kerülnek a templomot, már komolyabb pénzüsszeg lefizetésére kényszerítik. 1752-ben a szörcei DÓNÁTH Lászlónét, aki „papa való haragjából sem a Templomot nem frequentálja, sem az Uri Sz. Vatsorával nem él annális nagyobb, hogy két Esztendőttől fogva gyermekét keresztelelenül tartja”, duplex major contumeliát kell fizetnie, vagyis 24 forintot (O. Em. Lvt., II 1, 111.).

Akik vasárnap táncolnak, 12 forintot fizetnek. Ugyanezt az összeget kell letennie annak is, aki a táncolókat a házába befogadta (O. Em. Lvt., II 3, 25.).

Egyházi jellegű, pénzbírsággal büntetett bűncselekménynek számított a templomi ülőhe-

lyek fölötti vita, taszigálódás, veszekedés is. Mivel ez az Isten és az egyházfik megbotránkoztatását vonta maga után, ezért „templáris potentian”, nagy pénzüsszeeggel büntették. Ha nem okoztak nagy „scandallumot”, megúszták a major contumeliával, vagyis 24 forinttal, viszont ha zavarták az istentiszteletet, néha még 200 forintot, a legnagyobb „poenát” is ki kellett fizetniük (O. Em. Lvt., II 3, 127.).

A legnagyobb pénzüsszeget magánember ritkán kapta büntetéséknél, csak abban az esetben, amennyiben a papot tettelesen bántalmazta. Ebben az esetben a vizsgálóbírók jóindulatán múlt, hogy csak a 24 forintos, vagy pedig a nagy pénzüsszeget fizette ki. Annál gyakrabban sózták a nyakába a nagy pénzübüntetést a falvaknak, amennyiben nem engedelmességek a vizitáció parancsainak, nem javították a templomot, nem a vizitátor urak által kijelölt papot vagy oskolamestert hozták maguknak. Az első engedetlenség még csak 24 ft. büntetéssel járt, de ha a második vizitáció is hasonló rosszindulatot vagy hanyagságot észlelt, a falu ezt a korántsem kis pénzüsszeget kellett, hogy kifizesse. A templomi vétkeken kívül pénzübüntetéssel sújtották az egymás közt veszekedő, egymást szidalmazó embereket is. 1733-ban a pávai GÁL Ambrusné például a vizitáció törvényére citálta a pávai iskolamestert, mert az nem átalotta a felperest szidalmazni, leboszorkányozni, hunczfutozni. A könnyelmű tanító 12 forint kártérítést fizetett a szidásért és még a perköltségeket is ő kellett, hogy megtérítse (O. Em. Lvt., I 3, 30. verso).

De nemcsak a boszorkánnyal való szidalmazás, hanem a sok-sok boszorkányos praktika is egyházi megrovást vont maga után. A kovász-nai önöntők, babvetők, rostaforgatók mind „duplex major contumeliával Convincaltatnak” (O. Em. Lvt., II 3, 129.).

Hasonlóan nagy pénzüsszeget kellett fizetnie annak a legénynek is, aki házassági ígérettel egy lányt elcsábított. A lány ebben az esetben a szüzessége elvesztéséért annyi pénzt követelhetett, amennyit jónak látott, és a kért összeget a gyermektartás díjával együtt minden esetben meg is szavazta a törvényszék (O. Em. Lvt., I 3, 10. verso).

A kiszabott pénzübüntetések összegéből láthatjuk, hogy Orbaiszéken nem volt olcsó mulatság a vétkezés. Mivel Orbaiszék minden falvában a 3–4 esztendőnként tartott vizitációkor 8–10 vádlottat állítottak a törvényszék elé, akiknek többsége több vagy kevesebb pénzüsszeget kellett, hogy fizessen, komoly jövedelemforrása volt az akkori egyházmegyének a büntetésekből befolyó pénz.

Az exkommunikálás

Eklézsiakövetést és kényszersétát, pénzübüntetést és testi fenytést még mindig szívesebben vállaltak a bünyösök, minthogy az egyház kirekessze a köréből. Az exkommunikáltat a falu még halálában sem tűrte el, számártemetést rendeztek neki. Ennek lényege az volt, hogy a halottnak nem harangoztak, és a pap nem jelent meg a temetésen, hanem egyházi szertartás nélkül földelték el a megboldogultat. A református egyházon belül az exkommunikálásnak két fajtaját gyakorolták: a részleges kirekesztés abból állt, hogy amennyiben a bünyösnek jelei világosan mutatkoztak a bünyösön, akkor reconciliálhatott, vagyis visszakérezhetett az egyház körébe. Ennél súlyosabb eset volt a végleges exkommunikálás, amelynek során a vétkest véglegesen kizárták az egyházból. Erre a büntetésre azok a személyek kerültek, akik a vizitáció parancsait megtagadták vagy akik súlyos bűneik miatt romlást idéztek volna elő az egyházközségeen belül.

1759-ben például a kőrösi ELEKES Mihály nevű jobbágyot exkommunikálják, mert „Contumaciter a Sz. Visitatio Deliberátumának magát opponálta, az Executiot nem admittalta. Azert mint Legum Ecclesiasticorum Conteruptor, exkommunikáltatik, és ha meg halálozik, el ne temetessék, s ne harangoztassék, ha pedig a Templomba bé menne a Megye Biró Atyafi az Egyházfiai által ki vezettesse.

Orbaiszéken nem találjuk nyomát, de a más helységek példáiból tudjuk, hogy az exkommunikáltat sok esetben kihajtották a falu területéről, hogy ezáltal is megvédjék a falut az isteni ítélettől.

Az exkommunikáció a legsúlyosabb egyházi büntetés volt, amelyet végleges formájában

elég ritkán alkalmaztak. Az egyház többnyire lehetőséget adott a híveinek a megtérésre, a megjavulásra. Ezért csak néhány esetet láthatunk bejegyezve az orbaiszéki vizitációs és vizsgálati jegyzőkönyvekben is. Az egyházból kitagadottat nem engedte senki a házába, mert félt, hogy az Isten nyíla sújtja azt. Nem engedték a mezőre, mert féltették a termést a jégesőtől. Nem beszéltek vagy érintkeztek vele, mert szörnyű következményeket vártak az excommunicálttal való tárgyalástól.

Az egyházi büntetések proxemikája

Az egyházi büntetések többnyire a szent térben zajlottak: így adott a vizitáció olyan színezetet ezeknek, mintha az Isten által elfogadott, jóváhagyott ítélet lenne az egyházi törvényszék döntése.

Az eklézsiakövetésre ítélt – amint a küüllővári zsinat végzéséből láthatjuk – nem léphette át a Templom küszöbét, ameddig lelkiileg meg nem tisztult. A szent helybe való behatolás tilalma nyomasztó élmény volt: az eklézsiakövetésre ítélt nemes például a templom legelső pad sorából a lófők és jobbágyok, zsellérek és idegenek, koldusok mögé került, „alávalóbbnak” számított mindenki amazoknál.

A szent hely közelsége adott hitelt a botozásoknak, korbácsolásoknak is: a legtöbb veréses végzésben meghatározzák azt, hogy a megverésre ítélt a templomból kijövet, a hívők szeme láttára, a templom előtt fog megbotoztatni vagy kalodába záratni. A szent hely közelsége tehát mellőzhetetlen feltétele volt az egyházi büntetéseknek.

Az egyházi büntetés és a falu

Egy néprajzos számára az egyházi büntetések mögött meghúzódó falu az igazán fontos. A falu belső erkölcsrendjét a falutörvények és az egyházi törvények szabályozták elsősorban, de nem kizárólagosan. A falu belső értékrendje, szokásvilága minduntalan átsejlik az egyházi jegyzőkönyvek büntető végzései mögül. Egyházjog és szokásjog nem föltétlenül kapcsolódtak össze.

A guzsalyoskodás például egyházilag tiltott aktus volt, de a népi szokásjog megenged-

te, szabályozta. Valószínű, hogy az egyház ezért szabott rá olyan alacsony büntetést: félt a hívek túlzott felháborodásától.

Hasonló indokból tagadják meg a pákái legények, hogy bűnösnek ismerjék el magukat a karácsonyi kántálásukért. Tiltakoznak, „nem compareálnak”, mert a szokásjog nem tartja bűnnek a karácsonyi kántálást (O. Em. Lvt., II 3).

A falu sok esetben nem tud fejet hajtani az egyházi törvényeknek. Lázadásuk jele: a törvény kezébe adó papot elűzik, ezért szinte évente váltogatják a papok egymást Orbaiszék falvaiban.

A jegyzőkönyvek mögött számos fontos információ rejlik: babvetés, önöntés, népi gyógyszerkészítés, sok-sok „boszorkányos practika” él és virágzik az évszázados tiltás dacára Orbaiszéken Nem tudja kiirtani őket a százados pénz- vagy vesszőbüntetés, tiltás és megrovás.

A népi szokásjog következesképpen erősebb, mint az egyházi hatalom, a népi szokásjog dönt abban, hogy kit tekintsen bűnösnek, kit adjon a vizitáció törvényére. Aki tényleg bűnösnek érzi magát, az szégyenében van úgy, hogy megszökik, elbújik. Egyház és nép kapcsolata tehát összetettebb, nehezebben átlátható, mint hinnénk.

Irodalom

1. BARTHA Károly (1942): **Páva története**. Kézirat.
2. BENKŐ Samu (1984): **A verés, verekedés mint történelmi jelenség**. In: UŐ.: **Órszavak**, 80–129. old. Bukarest.
3. ILLYÉS Endre (1941): **Egyházfegyelem a magyar református egyházban** (XVI–XIX. századokban). Debrecen.
4. JUHÁSZ István (1940): **A székelyföldi református egyház-megye**. Kolozsvár.
5. KÓSA László (1990): **Protestáns egyházas szokások és magatartásformák**. In: DÖMÖTÖR Tekla (szerk): **Magyar néprajz VII. Népszokás – Néphit – Népi vallásosság**. Budapest. 443–479. old
6. MADAR Ilona (1998): **A Sóvidék vallásosságáról**. Marosvásárhely.
7. SZILÁGYI Sándor (szerk) (1877) **Erdélyi országgyűlési emlékek** III. kötet (1576–1596). Budapest. 125–232. old.
8. SZILÁGYI Sándor (szerk) (1877): **Erdélyi országgyűlési emlékek** VI. kötet (1608–1614). Budapest. 413. old.
9. TÁRKÁNY SZŰCS Ernő (1981): **Magyar jogi népszokások**. Budapest.
10. VAJNA Károly (1907): **Hazai régi büntetések** II. kötet. Budapest.

11. WERBÓCZY István (1897): **Hármaskönyv**. Az 1517-es első kiadás után fordította: Dr. KOLOSVÁRI Sándor és Dr. OVÁRI Kelemen. Budapest.

Feldolgozott iratok

Orbaiszéki Egyházmegyei Levéltár (O.Em.Lvt.):

1. I 3 Vizsgálati jegyzőkönyv (1731–1748). Kovászna
2. I 5 Vizsgálati jegyzőkönyv (1759–1794). Kovászna
3. II 1 Orbaiszéki vizitációs jegyzőkönyv (1677–1752).
4. II 3 Orbaiszéki vizitációs jegyzőkönyv (1714–1756).
5. II 4 Orbaiszéki vizitációs jegyzőkönyv (1759–1794).
6. II 6 Orbaiszéki vizitációs jegyzőkönyv (1797–1824).

Sepsiszentgyörgyi Állami Levéltár (SÁLvt.):

7. F. 30 Orbaiszéki levéltár
8. F. 364 Étfalvi falujegyzőkönyvek. 4. l. sz. (1821–1833)
9. F. 377 Papolci falujegyzőkönyvek (1790–1811; 1802–1825; 1817–1835; 1850–1851; 1835–1872; 1843–1867)

(A családnevek majuszkulás kiemelését, beleértve az idézeteket, kötet szerkesztési szempontok indokolják. **Szerk. megj.**)

Köszönetnyilvánítás:

A kutatásnak ezt a szakaszát, amelynek eredményeit itt közöltük, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának a „Szellemi Örökség” 1999-es pályázati kiírás nyomán a „Vizitáció 1999” kutatási programhoz nyújtott támogatása tette lehetővé. Ezúton is köszönjük.

Pedepse eclesiastice în sec. al XVIII-lea în scaunul secuiesc Orbai (Rezumat)

Protocoalele de vizită eclesiastică reformată din scaunul Orbai s-au păstrat începând din anul 1677, însă spectrul pedepselor eclesiastice este cea mai largă la sfârșitul sec. al XVIII-lea. Înainte de publicarea hotărârilor sinodiale transilvănene e greu să identifici specificul local, dar se știe că, deși în principiu practica juridică s-a orientat după aceste hotărâri, punerea în practică a depins de autonomia locală eclesiastică. Lu-

crarea se concentrează deocamdată asupra observațiilor legate de etnografia credinței și trage concluzia că în perioada cercetată dreptul eclesiastic nu a reușit să subordoneze cutuma.

Ecclesiastical Punishments in the 18th Century in the Székely Chair Orbai (Abstract)

The Protestant ecclesiastical minutes of the visits from the Chair of Orbai have been preserved since 1677, but the spectrum of the ecclesiastical punishments is larger at the end of the 18th century. It is difficult to establish the local specific before the Transylvanian decisions of the synod were taken, but it is well-known that although most of the juridical practice turned around these decisions, putting them into practice depended on the local ecclesiastical autonomy. For the time being the paper concentrates on the observations connected to the ethnography of belief and draws the conclusion that in the period covered ecclesiastical right did not succeed to subordinate the common law.

